

Motion till riksdagen 2006/07:Ju335

av **Andreas Norlén m.fl. (m, c, fp, kd)**

Kraven för att bli ledamot av Sveriges advokatsamfund

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om kraven för att bli ledamot av Sveriges advokatsamfund och deras frikoppling från en specifik examensbenämning.

Nuvarande rättslig reglering

I 8 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken (RB) ges en legal definition av vad en advokat är. Där stadgas nämligen att den som är ledamot av Sveriges advokatsamfund är advokat. I 8 kap. 2 § RB anges vilka krav den som vill bli ledamot av Advokatsamfundet måste uppfylla.

Vederbörande måste:

- ? vara svensk medborgare eller medborgare i annan stat inom EU eller EES,
- ? ha hemvist i Sverige eller annan stat inom EU eller EES,
- ? ha avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete,
- ? ha genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning,
- ? ha gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt bedömas lämplig att utöva advokatverksamhet.

Samma krav återfinns i Advokatsamfundets stadgar.

Denna motion handlar om de kunskapsprov som omtalas i punkt 3 ovan.

I 3 § 2 av stadgarna för Sveriges advokatsamfund finns beträffande kunskapsprov en likalydande formulering som i RB. (Stadgarna fastställs av regeringen enligt 8 kap. 1 § RB.)

I kungörelse 1964:29 angående kunskapsprov för behörighet som domare, m.m. stadgas att de kunskapsprov, varom talas i bland annat RB, är juris kan-

Fel! Okänt namn på

didatexamen (eller juristexamen, dvs. den benämning som nuvarande juris kandidatexamen under några år hade). I bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) finns angivet vilka mål, utöver de allmänna målen i 1 kap. 9 § högskolelagen, som en student skall ha uppnått för att erhålla juris kandidatexamen. Där anges till exempel vilka juridiska discipliner studenten skall ha förvärvat kunskap i.

För den som vill arbeta med kvalificerad juridisk rådgivning, och inte verka som t ex bolagsjurist, är advokattiteln av betydelse, bland annat för att den utgör en viktig och högt aktad "kvalitetsmärkning" gentemot omvärlden, och för att den ger tillgång ett värdefullt nätverk.

Problembakgrund

Under lång tid har det i Sverige funnits en enhetlig juristutbildning och denna utbildning har lett fram till juris kandidatexamen. Det har således varit naturligt att kräva att den som vill utöva något av de juristyrken som regleras av staten skall ha avlagt juris kandidatexamen. Den ovan nämnda kungörelsen från 1964 är ett exempel på en sådan reglering. Juristutbildningen har också i stor utsträckning varit utformad för att tillgodose rättegångsväsendets behov av jurister (domare, advokater, åklagare).

Under 1990-talet började emellertid en ny typ av juristutbildningar växa fram. Det tydligaste exemplet på detta är det affärsjuridiska magisterprogrammet med Europainriktning, som startades vid Linköpings universitet 1994, men även Internationella handelshögskolan i Jönköping ger en liknande utbildning. (För ett par år sedan startades även ett "allmänt" affärsjuridiskt program, dvs. utan Europainriktning, vid Linköpings universitet.)

Vi kommer i den följande diskussionen att utgå ifrån det affärsjuridiska programmet med Europainriktning i Linköping och vårt syfte är att beskriva varför regleringen inte per definition bör utesluta att även andra juristexamina än juris kandidatexamen skulle kunna ge behörighet att bli ledamot av Advokatsamfundet. Vår avsikt är alltså inte att få till stånd ett lagfäst utpekande av vissa nya juristutbildningar såsom behörighetsgivande för medlemskap i samfundet. Istället vill vi att medlemskapsregleringen skall frikopplas från examensbenämningar (juris kandidat, affärsjuridisk magister eller något annat) och framgent kopplas till en beskrivning av innehållet i den utbildning som advokaten in spe måste ha genomgått för att kunna upptas som medlem.

Affärsjuridiska programmet med Europainriktning

Det affärsjuridiska programmet står på flera sätt för nytänkande när det gäller utbildningen av jurister.

Fel! Okänt namn på

Utbildningen integrerar juridik och ekonomi, även om tonvikten utan tvekan ligger på juridik. Från och med antagningen hösten 2003 omfattar utbildningen 180 poäng. Av dessa 180 poäng är 130 poäng juridik (tidigare 115 poäng), 15 poäng är företagsekonomi, 5 poäng är nationalekonomi och 30 poäng är språk: tyska eller franska för jurister inklusive undervisning i tysk respektive fransk juridik. En termin är en utlandstermin med studier vid ett tyskt eller franskt universitet. Beträffande språkundervisningen, se vidare nedan.

Programmets upphovsman, professor Ingrid Arnesdotter, såg i sin tidigare verksamhet som chefsjurist inom banksektorn ett tydligt behov av jurister som har goda kunskaper även i ekonomiska spörsmål. Därför är en av grundtankarna bakom programmet just att integrera juridik och ekonomi, så att de blivande affärsjuristerna får en förståelse för hur dessa båda discipliner är sammanlänkade. Det har ibland hävdats att svenska domstolar haft svårt att fälla personer i uppmärksammade mål om omfattande ekonomisk brottslighet, till följd av att rättens ledamöter haft svårt att förstå de komplicerade transaktionerna. Det illustrerar också behovet av jurister som även behärskar ekonomi.

Programmet integrerar juridik och språk (tyska eller franska för jurister inklusive undervisning i tysk respektive fransk juridik). Integrationen av juridik och tyska/franska för affärsjurister framstår som mycket angelägen för att svenska jurister skall kunna fungera fullt ut i det nya, förenade Europa. Det räcker inte att kunna tala god engelska; för att kunna tillgodose sina uppdragsgivares intressen på bästa sätt är det uppenbart att en jurist bör behärska åtminstone något ytterligare av de stora, europeiska språken. Undervisningen inkluderar som nämnts en betydande mängd materiell tysk respektive fransk rätt, vilket dels gör studenterna än mer rustade att i framtiden verka på den europeiska arenan, dels innebär att en del av "språkpoängen" i utbildningen kan klassificeras som "juridikpoäng" (vilket dock inte gjorts i poängredovisningen ovan). En termin på programmet är, som nämnts, en utlandstermin med möjlighet till studier i språk och juridik vid ett tyskt eller franskt universitet.

Programmet har även i övrigt en europeisk profil. Det tydligaste exemplet på den Europainriktning som redan programmets namn utlovar är självfallet integrationen av juridik och språk. Det bör dock även framhållas att programmets lärare tydligt strävar efter att anknyta undervisningen i rättsteori – och därmed hela den teoretiska grunden för programmets juridikundervisning – till den kontinentaleuropeiska rättsteoretiska utvecklingen.

Programmet fokuserar på näringslivets behov av förebyggande arbete, snarare än på problemlösning i efterhand. Den traditionella juristutbildningen är i hög grad inriktad på att lösa uppkomna problem, dvs. utbildningen utgår vanligen från domarperspektivet. Affärsjuridiska programmet utgår snarare från näringslivets perspektiv och har ambitionen att göra juristen proaktiv i stället för reaktiv. Det gäller att kunna förutse rättsliga problem och förhindra dem, kunna förlikningsförhandla så att en rättegång kan undvikas etc. På det här sättet tillgodoser det affärsjuridiska programmet ett behov som

Fel! Okänt namn på

uppenbarligen finns men som den traditionella juristutbildningen inte har fokuserat på.

Affärsjurister är lämpliga advokater – kompetensargumentet

Såsom framgick av redogörelsen för nuvarande rättsläge, är det inte möjligt för en person som avlagt någon annan svensk juristexamen än juris kandidatexamen att bli svensk advokat. Enligt vår uppfattning är detta inte en tillfredsställande ordning. Personer som avlagt affärsjuridisk magisterexamen är väl kvalificerade och väl lämpade att utöva advokatycket. Till följd av den koppling som finns, och bör upprätthållas, mellan domarbehörighet och advokatbehörighet, kommer vi även att beröra varför vi anser att personer med affärsjuridisk magisterexamen är kvalificerade och lämpade att utöva domarämbete.

Inledningsvis bör framhållas att det affärsjuridiska programmet med Europainriktning från kvalitetssynpunkt väl kan mäta sig med de traditionella juris kandidatprogrammen. Detta framgår av Högscoleverkets stora utvärdering av de svenska juristutbildningarna, vilken presenterades för några år sedan. Att programmet utbildar kompetenta jurister, som är attraktiva att anställa även för advokatbyråer, illustreras även av att flera av de hittills utexaminerade affärsjuristerna har fått anställning som biträdande jurister på advokatfirmor – i konkurrens med personer som avlagt juris kandidatexamen. Vidare bör noteras att programmet omfattar 180 poäng och således är lika långt som de traditionella juristutbildningarna.

Enligt vår uppfattning kan de affärsjuridiska magistrarna addera värdefull kompetens till advokatkåren, både i kraft av sin förmåga att integrera juridiskt och ekonomiskt tänkande och i kraft av sina kunskaper i språk och utländsk rätt. Sverige behöver fler advokater som har denna kompetensprofil, och det vore oklokt att låta ett föråldrat regelverk lägga hinder i vägen för en sådan utveckling. Ett ytterligare tecken på att samspelet mellan juridik och ekonomi blir allt viktigare är att alltfler revisionsbyråer förstärker sin juridiska kompetens. Om det är viktigt för ekonomer att förstärka sin juridiska kompetens, måste det rimligen också vara positivt att jurister skaffar sig goda kunskaper i ekonomi.

Dessutom bör noteras att de advokater som arbetar med affärsjuridik i stor utsträckning fungerar som juridiska rådgivare åt företag och andra klienter. Avtalsskrivande och förhandlingar är viktiga inslag i deras verksamhet. De affärsjuridiska magistrarna från Linköping är väl lämpade att fullgöra sådana uppgifter, eftersom utbildningen är inriktad på att ge dem goda färdigheter i rådgivning och annat förebyggande arbete (jfr ovan). Detta faktum illustreras av att flera av de utexaminerade affärsjuristerna som nämnts fått anställning på välkända advokatbyråer. Ett par av dessa advokatfirmor har dessutom, tillsammans med Linköpings universitet, tidigare uppväntat Justitiedeparte-

mentet i det ärende denna motion behandlar, vilket ytterligare visar att det finns stöd i advokatkåren för de uppfattningar vi ger uttryck för i motionen. Endast advokater kan bli delägare i advokatbyråer, varför de affärsjuridiska magistrarna inte ens efter lång och trogen tjänst kan upphöjas till delägare med nuvarande regelverk – något som deras arbetsgivare ser som i hög grad bekymmersamt.

När det affärsjuridiska programmet skapades var ambitionen inte att utbilda jurister för rättegångsväsendet. Att de affärsjuridiska magistrarna trots det är väl kvalificerade att utöva advokatycket har vi redan beskrivit. När det gäller domarkåren, vill vi påstå att det även där finns behov av jurister som har goda kunskaper i ekonomiska frågor. Det torde också vara värdefullt med domare med kunskaper i främmande språk och utländsk rätt, med tanke på att den internationella handeln, och därmed ofrånkomligen antalet internationella rättstvister, stadigt ökar. Vi tror förvisso att den som har ambitionen att bli domare även framgent kommer att välja något av juris kandidatprogrammen, men vi kan inte se att det finns något skäl att utestänga de affärsjuridiska magistrarna från domarbanan – i synnerhet inte som en sådan utestängning också skulle omöjliggöra deras inträde i Advokatsamfundet.

Affärsjurister är lämpliga advokater – rättviseargumentet

På andra håll i Europa finns juristutbildningar, vilkas inriktning liknar det affärsjuridiska programmet i Linköping. (I till exempel Tyskland går utvecklingen mot mer differentiering inom juristutbildningarna, så att man får jurister med fördjupade kunskaper inom vissa områden snarare än jurister som kan "lite om mycket". Detta stämmer väl överens med grundtankarna bakom det affärsjuridiska programmet.) Dessa utbildningar ger behörighet till medlemskap i dessa länders respektive advokatsamfund.

I 8 kap. 2 § tredje stycket RB stadgas följande: "Den som har genomgått en utbildning som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som i Sverige genomgått ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen, skall anses uppfylla kraven i första stycket 3 och 4." (Det vill säga bl.a. utbildningskravet, jämför ovan; vår kommentar.) Vidare stadgas att den som är medborgare i annat EU-land och utövar advokatverksamhet i Sverige under sitt hemlands titel får bli svensk advokat efter tre år, förutsatt att verksamheten varit regelbunden och huvudsakligen omfattat svensk rätt eller att vederbörande kan styrka att han på annat sätt förvärvat kunskaper i svensk rätt.

Detta innebär att en person som läst en affärsjuridisk utbildning i t.ex. Tyskland och blivit ledamot av det tyska advokatsamfundet får bli medlem i Sveriges advokatsamfund efter att ha avlagt ett inträdesprov eller efter att ha arbetat i Sverige i tre år. Mot den bakgrunden skulle det vara både märkligt

Fel! Okänt namn på

och orättvist om den som har läst en affärsjuridisk utbildning i Sverige inte skulle få bli svensk advokat. Det är förvisso inte förbjudet enligt EU-rätten att behandla sina egna medborgare mindre generöst än medborgare från övriga EU-länder, men det framstår knappast som sakligt motiverat.

Vårt förslag

Det är för oss uppenbart att utbildningskraven för att bli ledamot av Advokatsamfundet inte längre bör knytas till en viss, namngiven juridisk examen. Såväl staten som Advokatsamfundet bör bejaka en utveckling som leder till att ny kompetens och nya betraktelsesätt kan tillföras advokatkåren. Det avgörande bör i stället vara vilka konkreta kunskaps- och färdighetskrav man anser sig behöva ställa på advokater (och domare). Alla juristutbildningar som förmedlar dessa kunskaper och färdigheter bör ge möjlighet till medlemskap i Advokatsamfundet respektive behörighet till domarämbete.

Exakt hur detta lagtekniskt skall lösas bör undersökas närmare. En möjlighet är att ändra i 1964 års kungörelse och där ersätta hänvisningen till juris kandidatexamen med en mer allmän formulering samt ändra högskoleförordningen så att det där framgår vilka krav som ställs på en juristexamen för att den skall ge behörighet till domarämbete, inte specifikt vilka krav som ställs på juris kandidatexamen. Andra lösningar är dock också tänkbara.

Tidigare riksdagsbehandling

Motioner liknande denna har väckts vid tidigare tillfällen och då avslagits av riksdagens majoritet efter behandling i justitiekommittén. Senaste utskottsbehandlingen avslutades genom betänkande 2005/06:JuU11, varvid utskottets majoritet bl a uttryckte följande:

När utskottet senast behandlade denna fråga (bet. 2003/04:JuU14 s. 32 f.) framhöll utskottet att regleringen av advokatväsendet syftar bl.a. till att tillgodose den rättssökande allmänhetens behov av kvalificerade ombud och biträden. Kraven för medlemskap i Advokatsamfundet innebär en trygghet för den som vänder sig till en advokat. Att ändra kraven så att även juristutbildningar som inte uppfyller kraven på en juris kandidatexamen ger behörighet skulle enligt utskottets mening innebära en sänkning av kraven för att bli ledamot av samfundet. Utskottets utgångspunkt var således att gällande bestämmelser är väl avvägda och bör behållas. I varje fall saknades underlag för något annat ställningstagande.

Resonemanget bygger på en misstolkning av motionens innebörd. Motionen syftar inte till att sänka kraven för att bli ledamot i Sveriges advokatsamfund. Däremot syftar motionen till att kunskapskraven skall anges, utan att kopplas till en specifik examensbenämning. Det handlar alltså om att ange hur omfattande utbildningen skall vara (t ex i universitetspoäng räknat), på vilken akademisk nivå olika delar av undervisningen måste bedrivas (t ex så att en viss

Fel! Okänt namn på

andel av kurserna skall ligga på magisternivå), vilka ämnen som måste ingå i utbildningen (avtalsrätt, straffrätt etc), vilka frågeställningar som måste behandlas i utbildningen (t ex hur fysiskt och psykiskt våld påverkar kvinnor och män) och andra kriterier som kan anses vara relevanta för att utbildningen skall vara så kvalificerad att de studenter, som med godkända resultat genomgår den, kan anses ha förvärvat tillräckliga kunskaper för att utöva advokatyrket.

Det finns alltså inget som, vid ett bifall till denna motion, hindrar att samma materiella (innehållsliga) utbildningskrav som idag bibehålls. Däremot skulle den formella kopplingen till en specifik examensbenämning upphöra. Om man väljer den sistnämnda vägen, skulle det sannolikt innebära att de affärsjuridiska magistrarna från Linköping, för att uppnå kunskapskraven, skulle behöva läsa in någon kurs, som berör något ämne som anses nödvändigt för en advokat att behärska, men som inte ingår i det affärsjuridiska programmet, t ex straffprocessrätt. Detta skulle de göra utöver sin grundutbildning på 180 poäng, varför de skulle få bredare ämneskunskaper än vad som krävs för att erhålla jur kand-examen. Det är svårt att se hur detta skulle innebära en sänkning av kraven för att bli ledamot i samfundet. Däremot skulle ett bifall till vår motion innebära en välkommen signal om att de nya juristutbildningarna tillför viktig kompetens till juristvärlden i allmänhet och advokatkåren i synnerhet. Ett bifall skulle också väsentligt underlätta tillvaron för de studenter vid de nya juristutbildningarna, som önskar bli advokater.

Stockholm den 31 oktober 2006

Andreas Norlén (m)

Betty Malmberg (m)

Finn Bengtsson (m)

Karin Granbom (fp)

Gunnar Axén (m)

Staffan Danielsson (c)

Yvonne Andersson (kd)